

VÝTVARNÉ UMENIE V TRENČÍNE I.

Výtvarní umelci regiónu, narodení od konca 19. storočia do roku 1920.

Úvod

Regionálna roztrieštenosť kultúrneho života na Slovensku si uchovala svoj charakter aj počas existencie Československej republiky, ktorá vznikla na troskách rakúsko-uhorskej monarchie roku 1918. Diferenciačným kritériom rozvoja výtvarnej kultúry Slovenska nebol teda v prvom pláne zreteľ národný, ale miestny, regionálny. Každý z relatívne autonómnych celkov si uchovával a rozvíjal vlastné umelecké tradície a zároveň komunikoval v širších kontextoch uhorských a stredo európskych.

V zlomovom období rokov 1890 – 1910 začína história slovenskej výtvarnej moderny. V protirečivom strete hornouhorskeho akademizmu, naturalizmu, luminizmu, impresionizmu a secesného symbolizmu, slovenská moderna dobiehala stredo európsky vývoj v špecifikovanej podobe. Život vidieckeho ľudu, etnografická bohatosť života viacerých slovenských regiónov, vtedajšieho Horného Uhorska sa maliarom stala nielen výtvarným, ale aj osobným celoživotným údelom. Etnografický partikularizmus v maľbe žánristov celkom prirodzene prerástol do univerzálnejšej výtvarnej problematiky postimpresionizmu. Všeobecné secesno-symbolické východiská boli konfrontované so špeciálnou slovenskou malomestskou kultúrnou tradíciou, ktorá menila starší secesný symbolizmus i novšie príklady umenia novej vecnosti do podoby duchovne i štýlovo umiernenejšieho, sociálne podnieteného zmyslového civilizizmu. Maliarstvo uctievalo sociálny pietizmus, sentimentálnu zjemnosť a senzualizmus, pričom jeho vyvrcholenie je spojené najmä s konzervatívnym krídlom Generácie 1909.

Regionálnu a provinčnú výlučnosť na Trenčiansku pôsobiacich umelcov nemôžeme teda nevidieť bez širších výtvarno–historických súradníc, ktoré nám istým spôsobom dovoľujú zovšeobecňovať a typologizovať vtedajší výtvarný prejav.

Ako staronová téma ohlasovala sa v dielach regionálnych umelcov aktualizácia folklóru, objavovanie slovenskej témy, ľudového umenia a slovenskej krajiny. Napriek progresívnym snahám, novej optike a konštruktívnym snahám vo výtvarnom umení, paralelne v jednotlivých slovenských regiónoch prežívali autorské úsilie koreniace najčastejšie v realistickej tradícii slovenskej maľby, metodicky zúženej na vidiecky žáner s ikonografiou neraz idealizovanej slovenskej dediny a slovenskej krajiny.

Bohatá história i kultúrne zázemie Trenčína už v minulosti lákali umelcov, aby prijali toto mesto za svoje dočasné či trvalé pôsobisko. Mnohí výtvarníci tu natrvalo zakotvili, a tak dali predpoklad k budovaniu osobnostnej základne trenčianskeho výtvarného regiónu.

Vzhľadom na svoju malebnú polohu v údolí Váhu, v pozadí s masívom Breziny a výraznú dominantu jedného z najväčších slovenských hradov sa Trenčín stal inšpiráciou mnohých umelcov.

Na svojich potulkách po Slovensku navštívili Trenčín viacerí českí maliari – Jozef Mánes, Mikoláš Aleš, Jaroslav Čermák, Václav Kroupa, Ferdiš Duša, Joža Úprka a iní. Z slovenských umelcov maľovali v okolí Trenčína najmä Martin Benka, Maximilián Schurmann, Janko Alexy a Imro Weiner Kráľ.

Zo známych slovenských a maďarských umelcov konca 19. storočia maľovali Trenčín napríklad Peter Bohúň, ale najmä Ladislav Medňanský.